

Jak wzbudzić u dziecka pozytywną motywację do nauki

Wstęp

Każde dziecko ma wrodzone pragnienie zdobywania wiedzy i nowych umiejętności.

W okresie przedszkolnym dzieci cieszą się, że uczą się czytać i pisać, że będą poznawać otaczający je świat. Tymczasem w wieku szkolnym u wielu uczniów następuje zmiana ich postawy do nauki, którą zaczynają postrzegać jako mozolną pracę, nie dającą żadnej przyjemności.

Wielu rodziców martwi się o to, by zapewnić swemu dziecku sukces w świecie ocen, świadectw semestralnych czy standardowych testów. Tymczasem wyniki wielu badań dowodzą, iż uczenie się ma wyższą jakość, gdy dziecko je lubi, gdy uczy się z własnej woli. Osoby z silną wewnętrzną motywacją uczą się lepiej, więcej rozumieją i na dłużej pamiętają to czego się nauczyły.

Dlatego też strategia pomocy dziecku, dzięki której będzie czerpało z nauki radość i dostrzegało jej wartość, jest zarazem najlepszym sposobem podnoszenia ocen i wyników.

W poniższej prelekcji pragnę przedstawić wpływ jaki na motywację do nauki mają takie czynniki jak : zainteresowanie, poczucie kompetencji i wiara we własne siły, pochwały, stawianie sobie jako celu zdobycie wiedzy, warunki nauki, a w końcu pozytywne relacje dziecka z rodzicami.

I. CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA MOTYWACJĘ DZIECKA DO NAUKI

1. Rola zainteresowania i zamiłowania do nauki.

Silnej motywacji do nauki sprzyja zainteresowanie tym, czego dziecko się uczy. Chęć uczenia się możemy wykształcić w dziecku np. poprzez :

- a) wskazanie powiązań wiedzy książkowej z codzienną rzeczywistością :
 - powiązanie wiadomości z fizyki, chemii biologii z naturalnymi zjawiskami,
 - odniesienie wiedzy historycznej do współczesnych wydarzeń,
 - wskazanie na podobieństwa literatury do życiowych wydarzeń i problemów ;
- b) poszerzenie wiedzy zdobywanej w szkole (muzeum, wycieczki krajoznawcze, gry edukacyjne, czasopisma, programy edukacyjne w TV);
- c) rozbudzanie pozaszkolnych pasji i zainteresowań;
- d) zademonstrowanie na własnym przykładzie entuzjazmu do uczenia się, zdobywania nowych wiadomości - tu : wspólna rozmowa np. na temat obejrzanego programu czy przeczytanego artykułu, dzielenie się różnymi ciekawostkami.

2. Poczucie kompetencji

Na motywację dziecka, ale i każdego z nas, silnie wpływa poczucie kompetencji – lubimy robić to, co z czym sobie dobrze radzimy.

Na kształtowanie poczucia kompetencji wpływają zadania „w sam raz”: ani nie za trudne – te wywołują zniechęcenie, ani nie za łatwe – te nie wywołują uczucia dumy czy satysfakcji. Większość dzieci niechętnie przyznaje się do niekompetencji: obiecują, że wezmą się do pracy, ale tego nie robią; narzekają, że zadania są nudne lub głupie. Zdarza się jednak także, iż dzieci przyznają, iż nie wiedzą jak wykonać zadania lub oświadczają, że jest ono dla nich zbyt trudne.

Co możemy zrobić w takiej sytuacji ?

- Możemy zapytać co dziecko ma dokładnie zrobić, czy rozumie na czym polega zadanie – czasem niechęć do pracy wynika nie tyle z braku umiejętności, ale właśnie wie co ma zrobić.
- Jeśli dziecko rozumie zadanie, ale twierdzi, że nie potrafi go wykonać, warto nakłonić je do rozpoczęcia pracy, aby zorientować się czego potrafi, a czego nie. Możemy zadać konkretne pytania : „Czego potrzebujesz by rozwiązać to zadanie?”, „Która część zadania sprawia ci największy kłopot ?”
- Gdy dziecko jest przerażone wielkością lub skomplikowaniem zadania, możemy zaproponować podzielenie go na mniejsze części (np. zrobienie najpierw łatwiejszych równań z matematyki, czytanie określonej liczby stron książki przez pewien okres).

3. Wpływ pochwały i nagrody

Na wspomniane powyżej poczucie kompetencji istotny wpływ ma również wiara dziecka we własne siły. Możemy pomóc dziecku uwierzyć, że może odnieść sukces w szkole, poprzez przekazywanie pozytywnych informacji zwrotnych oraz pochwał.

Skuteczna i wartościowa pochwała zawiera konkretne i precyzyjne informacje, które dokładnie wskazują, co dziecko osiągnęło, w czym się poprawiło, np. „Uważam, że dobrałeś ciekawe i przekonujące argumenty do uzasadnienia tezy tej rozprawki”. Ważne jest także docenianie nie tylko końcowego efektu, ale również wysiłku, wytrwałości jaką dziecko wykazało podczas wykonywania zadania („Widzę, że bardzo się starałeś i włożyłeś dużo wysiłku w przygotowanie tego projektu”).

Wiarę we własne siły możemy wzmocnić w dziecku także poprzez :

- odwoływanie się do wcześniejszych, pozytywnych doświadczeń dziecka, np. sytuacji gdy poradziło się prostszą wersją aktualnego zadania,
- przypominanie o tym, co już wie i potrafi,
- wyraźne komunikowanie, że wierzymy w dziecko (wsparcie emocjonalne)

Przy wyrażaniu pochwał należy z kolei unikać:

- **nieszczerych pochwał tylko po to by dziecko poczuło się lepiej,**
- **zbyt częstego chwalenia,**
- **komunikatów sprawiających, że dziecko będzie czuło się kontrolowane lub manipulowane, np. „Dobrze, zrobiłeś dokładnie to co chciałam”.**
- **ogólnikowych zwrotów w stylu : „Dobra robota”, „Świetnie ci poszło !”**

Nagrody choć same w sobie nie są złe, to jednak nagminne nagradzanie dziecka za to że się uczy może spowodować zanik zainteresowania nauką, rzeczywistą chęć zdobycia wiedzy czy umiejętności – dziecko będzie uczyło się tylko w celu zdobycia nagrody, a nie dlatego że mu zależy by dowiedzieć się czegoś nowego. Ponadto przekupstwa mogą spowodować osłabienie samodzielności dziecka, sprawiając, iż czuje się kontrolowane przez osobę nagradzającą. Nagrody należy stosować sporadycznie i z umiarem, jeśli zawiodą już wszelkie sposoby nakłonienia dziecka do nauki.

Szpecially dużą wartość mają nagrody podkreślające kompetencje dziecka – certyfikaty, oznaki lub takie, które sprzyjają wzbudzeniu zainteresowania nauką – ciekawy edukacyjny program komputerowy, nowa książka, wyjście na wystawę.

Ważne jest natomiast, by zaprzestać nagradzania, za coś co dziecko i tak już interesuje lub co lubi wykonywać z własnej woli.

4. Zamiłowanie do nauki a cele związane z wynikami i cele związane z nauką.

Wielokrotne badania wykazują, iż dzieci stawiające sobie za cel zdobycie wiedzy i umiejętności lepiej się uczą oraz czerpią większą przyjemność z przyswajania wiedzy w porównaniu z dziećmi, którym bardziej niż na wiedzy zależy na wynikach, dobrych ocenach. Dzieci które bardziej skupiają się na zdobywaniu wiedzy niż wynikach :

- mają lepszą wewnętrzną motywację do nauki,
 - uczą się bardziej aktywnie,
 - przeżywają mniejszy stres,
 - mają szerszy zakres zainteresowań,
 - wykazują większą gotowość by prosić o pomoc , wyjaśnienie.
- Możemy pokazać dziecku, że cenimy stawanie się mądrym i zdobywanie wiedzy poprzez :
- a) podkreślanie znaczenia nauki jako celu,
 - b) podkreślanie, że zdobycie wiedzy i nowych umiejętności jest ważniejsze niż oceny, (np. zamiast pytania :” Jaką ocenę dostałeś ?”, lepiej zapytać :” Czego dowiedziałeś się dzisiaj w szkole ?”),
 - c) wykorzystywanie błędów w procesie zdobywania wiedzy :
 - tłumaczenie, iż błędy są naturalną częścią procesu nauki,
 - opowiadanie o własnych błędach, które były dla nas dobrą lekcją,
 - pomaganie dziecku w uczeniu się na błędach i ich poprawianiu,
 - niedopuszczanie do wyśmiewania się z błędów dziecka.

5. Optymalne warunki do nauki

Motywacji do nauki sprzyjają w znacznym stopniu także odpowiednie warunki pracy, które z kolei wpływają na koncentrację dziecka, niezbędną dla efektywności pracy. Ważne jest tu :

- zapewnienie - w miarę możliwości – stałego miejsca odrabiania lekcji,
- ustalenie pory i zasad odrabiania lekcji (tu : ważna jest wspólna dyskusja i pewna swoboda wyboru ze strony dziecka sprzyjająca automotywacji), a także konsekwencji łamania zasad,
- usunięcie zakłóceń : hałas, nieporządek na miejscu pracy,
- wcześniejsze przygotowanie potrzebnych materiałów i przyborów (celem uniknięcia stałego odrywania się od pracy),
- podzielenie czasu nauki w odcinki 40 minutowe, przedzielone krótkimi 5-6 minutowymi przerwami.

6. Rola pozytywnych relacji pomiędzy rodzicami i dzieckiem

Silnej motywacji dziecka do nauki sprzyjają bliskie i pozytywne relacje z rodzicami, oparte na akceptacji, zrozumieniu potrzeb i uczuć dziecka, wsparciu, zainteresowaniu życiem dziecka.

- a) Bezwarunkowa akceptacja oznacza, że kochamy dziecko takim, jakie jest, a nie tylko wtedy gdy jest grzeczne czy przynosi same szóstki i piątki. Warto mówić dziecku wyraźnie i wprost , że nam na nim zależy, a nie zakładać, że już zna nasze uczucia lub, że kupno prezentu będzie najlepszym świadectwem naszej miłości.
- b) Wsparcie emocjonalne jest szczególnie ważne w sytuacji niepowodzeń, porażek, frustracji . Gdy dziecko wie, iż może nam zaufać, liczyć na pomoc i oparcie, będzie chciało dzielić z nami nie tylko swoje sukcesy i radości, ale również niepowodzenia, bez obawy iż spotka się z oskarżeniami i wyrzutami z naszej strony.
- c) Zainteresowanie i zaangażowanie w życie dziecka poprzez wspólne rozmowy, rodzinne

rytuały, wspólne spędzanie wolnego czasu, życzliwe, ale nie wścibskie pytanie o sprawy dziecka nie tylko dotyczące szkoły, lecz także jego zainteresowań, kolegów, marzeń.

d) Rozumienie i reagowanie na potrzeby oraz uczucia dziecka czemu służy uważne słuchanie tego co dziecko mówi połączone z obserwowaniem jego zachowania oraz odzwierciedlaniem jego emocji np. poprzez komunikaty typu : „Widzę, że jesteś smutny, niezadowolony” . Dziecko będzie czuło się zrozumiane jeśli postaramy się wczuć w jego sytuację („Próbuję sobie wyobrazić jak poczułeś się w tej sytuacji. To było chyba dla ciebie przykre doświadczenie”). Często ulgę w trudnych sytuacjach przeżywanych przez dziecko może mu przynieść odwoływanie się do naszych , podobnych doświadczeń z okresu dzieciństwa czy młodości (np. „Ja też się irtowałam, kiedy uczyłam się gramatyki”). Silna więź pomiędzy rodzicem i dzieckiem stwarza poczucie emocjonalnego bezpieczeństwa które z kolei korzystnie wpływa na jego zdolności i chęć poznawania otaczającego świata. Okazywane dziecku wsparcie pozwala mu podejmować różne wyzwania – istotne dla procesu zdobywania wiedzy – ponieważ wie, że będziemy przy nim niezależnie od tego czy odniesie sukces czy porażkę.

Bliska więź z dzieckiem pozwala mu być otwartym i szczerze mówić o tym co robi, myśli, czuje, z czym ma problemy; zachęca do mówienia o swoich sukcesach ale i porażkach , a także poproszenia o pomoc.

Relacje oparte na wzajemnym szacunku powodują, że dziecko uwewnętrznia nasze wartości, łącznie z przekonaniem, iż praca i nauka, zdobywanie wiedzy i nowych umiejętności jest w życiu bardzo ważne

II. ZACHOWANIA I POSTAWY RODZICÓW WPŁYWAJĄCE NEGATYWNIE NA MOTYWACJĘ DZIECKA DO NAUKI.

Mówiąc o czynnikach warunkujących motywację dziecka do nauki, warto sobie uświadomić, iż niektóre z naszych postaw i zachowań mogą wpływać negatywnie na stosunek naszych podopiecznych do kwestii uczenia się. W związku z tym powinniśmy unikać :

- grożenia i oskarżania , np. „Jeśli nie zabierzesz się do nauki, pożałujesz” ,
- wyrażania negatywnego podejścia do nauki w szkole. np. „ A kto powiedział że nauka musi być zabawna ?” , „Matematyka jest nudna, ale musisz niestety przez nią przebrnąć” ,
- komentarzy, przedstawiających naszą osobę jako wzór negatywny : „Ja też nigdy nie umiałem matematyki” – takie wyznania mogą stanowić dla dziecka dobrą wymówkę,
- porównywania mniej zdolnego dziecka z rodzeństwem - tu: ważne jest dostosowywanie swoich oczekiwań do każdego dziecka z osobna, na miarę jego możliwości i umiejętności
- posiadania wygórowanych oczekiwań, nieadekwatnych do faktycznych możliwości dziecka
- niemożność sprostania naszym ambicjom może wpędzić dziecko w frustrację, poczucie winy i pogłębić niechęć do nauki.
- zaprzeczania na siłę i mówienia, że zadanie jest bardzo łatwe, w sytuacji gdy dziecko twierdzi, że coś jest dla niego zbyt trudne – lepiej wyrazić wtedy zrozumienie dla trudności dziecka, spróbować zachęcić do podjęcia wysiłku, zaproponować własną pomoc,
- nadmiernego kontrolowania w czasie pracy, ciągłego „kręcenia się wokół dziecka” , zagładania co chwilę przez ramię lub stałego pytania jak mu idzie – ludzie bardziej lubią naukę, gdy uczą się z własnej woli i nie są do tego przymuszani.

ZAKOŃCZENIE

Na zakończenie rozważań na temat czynników wpływających na motywację dziecka do nauki, warto zwrócić uwagę na jeszcze jeden istotny aspekt. Niechęć dziecka do nauki nie zawsze wynika z jego lenistwa, złej woli czy po prostu specyfiki okresu dojrzewania. Zanim

więc niesłusznie oskarżymy dziecko, warto spróbować dojść do źródeł napotykanych przez nie trudności mogących wynikać przykładowo z ogólnie niższego poziomu intelektualnego, zaburzeń funkcji poznawczych istotnych w procesie uczenia przy prawidłowym poziomie rozwoju intelektualnego (tu : dysleksja), nieskorygowanych wad wzroku, słuchu czy chorób somatycznych.

Z drugiej zaś strony u podłoża problemów dziecka z nauką może leżeć fakt niezaspokojenia tak podstawowych potrzeb człowieka jak potrzeby fizjologiczne, potrzeba bezpieczeństwa czy potrzeba miłości i przynależności. Stąd też trudno oczekiwać silnej motywacji do nauki od dziecka, które jest głodne, niewyspane czy zaniedbane wychowawczo. Uczeń egzystujący w niekorzystnej sytuacji rodzinnej np. ze względu na złe warunki materialne, brak odpowiedniego miejsca czy warunków do nauki, a wreszcie panującą w rodzinie przemoc czy alkoholizm; dziecko odczuwające strach, zagrożenie, mające poczucie braku akceptacji czy wręcz odrzucenia może przejawiać trudności w nauce, które wcale nie muszą wynikać z jego złej woli.